

Jan van Dijk.

LOTGEVALLEN

VAN EEN

Nederlandschen Kolonist

IN DE

BINNENLANDEN VAN ZUID-AFRIKA.

Bewerkt met gebruikmaking van de werken
van CUMMING, ANDERSON, GÉRARD,
LIVINGSTON, e. a.

Met 5 groote platen en ruim 100 in den tekst gedrukte afbeeldingen, betrekking hebbende tot de natuurlijke historie van dat land, en de zeden en levenswijze der bewoners in de omstreken van de
KAAP DE GOEDE HOOP.

ROTTERDAM, H. NIJGH.

1858.

40

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

paarden nu alle hoop verloren is, om den togt ter opsporing van mijne verlorene kinderen te ondernemen. Ik ben geruïneerd, geheel geruïneerd! Wat moet zelfs in deze vruchtbare streek van de mijnen worden? Wie zal nu in staat zijn de verlorenen te redden — want mijn hart zegt mij dat zij leven?”

„Dat zal Hij doen, die uit den hemel op u en de uwen nederziet! Beveel u in zijne handen aan!” antwoordde de zendeling, en besloot met allen te verzoeken zich met hem in het gebed te vereenigen.

„Gewis, het rein gebed werkt nooit gekende krachten!”

Dit had de boer altijd ondervonden, als hij der wanhoop nabij was. Hij had dan troost en hulp van boven afgesmeekt, en onderwerping en kalmte waren altijd het gevolg geweest. Nu stond hij den morgen na den noodlottigen dag, waarop hij van zijn laatste vee beroofd werd, van zijn leger op en begaf zich met Saul buiten de in aller haast opgerigte kraal. De beide mannen lieten hunne oogen over het weelderige landschap weiden, toen hunne aandacht getrokken werd door een groot dier, dat op eenigen afstand uit het kreupelhout te voorschijn gekomen was. Aanvankelijk hield van Dijk het voor een olifant. De jager had echter een beter gezigt en herkende in den kolossus met den langen hoorn, een kobaoba.

Simson, die den baas gevolgd was, had het dier nauwelijks gezien, of hij riep uit: „sjoekroe — een sjoekroe!” de naam, dien de inboorlingen aan den rhinoceros geven.

Er bestaan verschillende species van dit merkwaardige dier, een dier monsters, welke onze tegenwoordige scheppingsperiode als 't ware bij wijze van erfenis van de voorafgaande ontvangen heeft. Men kent er ongeveer acht, van welke er in het Zuiden van Afrika vier bestaan, die van elkander verschillen. Dat soort, hetwelk in het Noorden aangetroffen wordt, wijkt mede van zijne aanverwanten af, terwijl de groote indische weinig overeenkomst heeft met de zuid-afrikaansche familiën. Een bijzonder soort vormt de rhinoceros van Sumatra en die van Java, welke laatste zich weder van den eerstgenoemden onderscheidt.

Die rhinoceros, welke door middel van afbeeldingen, museums en

menageriën het meest bekend is, hoort in Indïe te huis. Eene eigenaardigheid van deze soort zijn de zonderlinge plooijen en uitwassen van de huid, waardoor hij zich onderscheidt van de afrikaansche soorten, welke deze plooijen in de huid niet hebben, hoewel die bij sommige exemplaren wratachtig is; de abyssinische rhinoceros daarentegen heeft die plooijen in de huid wel en gelijkt in dit opzigt op de indische soort. De rhinocerossen van Sumatra en Java zijn klein in vergelijking met den indischen, wiens vaderland Siam en Cochin-China is.

De huid van den afrikaanschen rhinoceros is zonder plooijen of uitwassen, maar is daarom nog niet glad; zij is zoo dik en moeilijk te door boren, dat een kogel van gewoon lood er soms plat op wordt. Men giet dus voor de jacht op dit dier kogels, die gedeeltelijk met tin vermengd zijn. De rhinoceros van Java gelijkt reeds meer op den indischen, om dat hij uitwassen op de huid en maar één hoorn heeft. Hij heeft echter niet de eigenaardige plooijen, welke den laatste karakteriseren. De rhinoceros van Sumatra heeft noch plooijen noch uitwassen. Zijne huid is met een weinig haar bedekt en zijne beide hoorns doen hem eenigzins op den tweehoornigen afrikaanschen gelijken.

Gordon Cumming noemt de vier zuid-afrikaansche soorten van rhinocerossen, die door de inboorlingen wel onderscheiden worden: borele,

De indische neushoorn of rhinoceros.

keitloa, mutsjotscho en kobaaba. De beide eersten zijn zwart, dat is, de kleur van hunne huid is grootendeels donker, terwijl de mutsjotscho en de kobaaba witte verscheidenheden zijn, daar hunne huid vuil wit is. De zwarte rhinocerossen zijn veel kleiner — nauwelijks half zoo groot als de anderen — en onderscheiden zich van deze zoowel ten opzichte van de lengte en den vorm van de hoorns, als in andere opzigten.

De hoorns van den borele staan, even als bij alle rhinocerossen op eene beenachtige massa boven de neusgaten, van waar het woord rhinoceros, zamengesteld uit de Grieksche woorden *ριν*, neus en *κερας*, hoorn.

Bij den borele staan deze hoorns regt op, een weinig naar achter gekromd en de een achter den ander. De voorste hoorn is de langste, zelden echter langer dan achttien duim, maar wordt dikwijls afgebroken of door schuren afgesleten, zoodat men geen twee rhinocerossen vindt, die in dit opzigt aan elkander gelijk zijn. De achterste hoorn is bij dit species alleen een soort van knol, terwijl daarentegen de beide hoorns bij den keitloa bijna even lang zijn.

Bij den mutsjotscho en den kobaaba bestaat de achterste hoorn bijna niet, maar de voorste overtreft bij de beide species dien van den keitloa en den borele. Bij den mutsjotscho is hij dikwijls drie voet, bij den kobaaba soms vier voet lang. De hoorns van de beide laatsten zijn niet rugwaarts gekromd, maar staan vooruit, en daar zij beiden de koppen zeer laag houden, staat de lange scherpe punt dikwijls schier horizontaal. De zwarte rhinocerossen verschillen van de witte in het ooglopend door de lengte van den hals, de rigting van de ooren en in meer andere opzigten; ook is de levenswijs van beide species zeer verschillend. De eersten voeden zich hoofdzakelijk met de bladen en het jonge hout der doornstruiken, terwijl de laatsten van gras leven. De eersten zijn veel wilder, vallen menschen en dieren aan, zoodra zij deze ontdekken en schijnen soms over de struiken, die hun in den weg staan zoo woedend te worden, dat zij ze onder hunne voeten treden. De witte, hoewel alles behalve zachtmoedig, wanneer zij geplaagd worden, zijn echter veel minder woest; zij worden ligt vet en hun vleesch is zeer goed van smaak. De hoorns van de verschillende species worden door de inboorlingen tot verschillende einden gebezigd, want zij zijn vast, fijn en kunnen zeer schoon gepolijst worden. Van de langere hoorns maken de inboorlingen bijlen en laadstokken voor hunne jagtgeweren, van de korte hoorns drinkbekers en handvatsels voor kleine werktuigen. In Abyssinie en andere gedeelten van noordelijk

Afrika, waar men zwaarden gebruikt, maakt men van den hoorn der rhinocerossen ook gevesten.

Ook de huid wordt tot verschillende einden gebezigd, onder andereu tot het maken van zeker soort van zweepen, sjamboks genaamd, hoewel de huid van het rivierpaard tot dit doel nog beter geschikt is.

De rhinoceros is, hoewel geen waterdier, zooals het rivierpaard, toch een vriend van dit element en wordt zelden ver daarvan aangetroffen. Alle vier de soorten wentelen zich gaarne in het slijk en zijn gewoonlijk daarmede bezoedeld. Des daags ziet men ze meestal in de schaduw van eene mimosa slapend of toch werkeloos staande of liggende; eerst als het nacht geworden is, zwerven zij rond om voedsel of water te zoeken. Als men den rhinoceros onder den wind nadert, kan men hem zonder moeite nabij komen, daar zijne kleine, vonkelende oogen hem weinig dienst bewijzen; doch als de jager boven den wind is, wordt de rhinoceros hem al zeer spoedig gewaar, omdat hij een zeer scherp reuk heeft. Was zijn gezigt even goed als zijn reuk, dan zou het gevaarlijk zijn hem aan te vallen; want hij loopt hard genoeg, om bij den eersten aanval een paard in te halen.

De zwarte rhinoceros loopt het hardst. Men kan hem echter ontkomen, als men snel ter zijde springt en hem in zijne wilde woede voorbij rennen laat. De zwarte rhinoceros is in de streek van den schouder ongeveer zes voet hoog en volle dertien voet lang, terwijl de witte species nog grooter zijn. Een kobaoba is volle zeven voet hoog en ruim veertien voet lang. Geen wonder, dat zulk een reusachtig dier, dat in grootte op den olifant volgt, met zijn achttien duim breeden snuit, zijn langen, leelijken kop en zijn monsterachtig groot ligchaam bij den toeschouwer een indruk van kracht geeft, die, zooals sommigen beweren, nog grooter zijn moet dan die, welken de olifant te weeg brengt.

De kobaoba, die door onze kolonisten gezien werd, kwam juist uit het hout. Zonder zich op te houden stapte hij naar den waterpoel, oogenschijnlijk met het doel om te drinken. Deze poel was bijna rond en ongeveer honderd schreden in zijne middellijn. Zoodra de rhinoceros den oever bereikt had, ging hij tot aan de knieën in het water staan, dronk al snuivend en niezend, stak zijn breeden snuit met den hoorn in het water, plaste daarin, dat het begon te schuimen, ging er eindelijk in liggen en wentelde zich rond als een zwijn. Het water was zeer ondiep, zoodat het grootste gedeelte van zijn ligchaam boven

er was. De eerste gedachte van van Dijk en Berthold was, hoe zij zich wel van hem zou kunnen meester maken, want zij hadden er veel voorraad meer. Het beste plan was, het dier te bekruipen. Zij konden het zonder moeite nabij komen, want niet ver van de plek waar het in het water lag, was een vrij dicht boschje. Waarschijnlijk zouden zij in hunne nadering door den kobaoba niet gemerkt worden, vooral daar hij zich op dit oogenblik zeer op zijn gemak scheen te gevoelen.

Reeds waren zij op het punt van aan hun plan gevolg te geven, toen van Dijk plotseling met eene fluisterende stem zeide:

„De klo! de klo!”

Van Dijk wist, dat de Hottentot daarmede zeggen wilde: „De olifant, de olifant!” Hij wendde dus het oog naar de plek, welke Simons hem aanwees.

Op het westelijke gedeelte van de vlakte vertoonde zich eene donkere massa, wier omtrekken scherp tegen den hemel afstaken. Het was een olifant. Men zag onmiddellijk dat hij zich naar het water begaf. Hoewel hij slechts langzaam ging, had hij weldra den korten afstand afgelegd en was spoediger op de plaats zijner bestemming, dan men zou gedacht hebben. Toen hij nog eenige schreden van het water verwijderd was, stond hij stil en bewoog zijn snuit in verschillende richtingen. Plotseling bleef hij onbeweeglijk staan en scheen te luisteren. Na ongeveer eene minuut zoo gestaan te hebben, stapte hij weder op en liep den hollen weg in, waarmede men aan den poel kwam. Hij was nu ongeveer drie honderd schreden van de jagers verwijderd, die hem volkomen zien konden. Zijn reusachtig ligchaam vulde den hollen weg bijna geheel en zijne lange, gele slagstanden, die meer dan drie ellen ver vooruitstaken, waren even opwaarts gekromd. Tot op dit oogenblik toe had de rhinoceros niets van de nadering van den olifant gemerkt, want de stap van dit groote dier is soms zoo zacht als de tred van eene kat.

Het reusachtige ligchaam van den olifant, die plotseling in den zonneschijn kwam en een schaduw op den poel wierp, was echter duidelijk genoeg en bewoog den kobaoba met eene snelheid op te springen, welke men bij zulk een lomp, zwaar dier niet vermoed zou hebben. Tegelijk slaakte het een half knorrend half fluitend geluid, terwijl het te gelijk het water uit zijne neusgaten spoot. Ook de olifant liet zijn eigenaardigen, op het geluid van eene trompet gelijkenden kreet hooren en bleef staan, zoodra hij den rhinoceros in het gezicht kreeg. Beiden waren

door de onverwachte ontmoeting verrast en stonden gedurende eenige minuten onbeweeglijk, terwijl zij elkander met eene schijnbare verbazing beschouwden. Die verbazing maakte evenwel spoedig plaats voor een gevoel van toorn en woede. Men kon duidelijk zien dat beide bloed in beweging kwam; want zoo als men weet, zijn deze beide reusachtige geslachten elkander steeds vijandig gezind.

De olifant kende zijn vijand zeer goed en wist, dat zijne krachten niet gering waren. Hij tastte hem dus niet zoo op het eerste oogenblik aan, maar scheen vooraf eens te willen overleggen. De uitslag was, dat zijn geduld zeer spoedig uitgeput raakte en weldra begon het gevecht met een aanval van zijne zijde. Terwijl hij zijne slagstanden stevig onder de schouders van zijne wederpartij zette, ligtte hij hem met eene verbazende kracht op en wierp hem ruggelings in het water.

De rhinoceros, zoo ruw aangetast, scheen gedurende een oogenblik verbijsterd; maar het duurde slechts enkele seconden of hij was weer op de been, en gereed den strijd te hervatten. De olifant had nu al moeite, om de stooten van zijn hoorn te ontwijken.

Het gevecht werd in het water geleverd, doch de olifant, die merkte, dat zijn vijand hier al het voordeel van zijne stelling had, trok rugwaarts naar den hollen weg, waar hij met den kop naar het water gekeerd, den rhinoceros afwachtte. Ongelukkig voor hem waren zijde zijden in dezen hollen weg niet beschermd, zoo als hij waarschijnlijk gedacht had. De weg was daartoe niet diep genoeg, terwijl hij daarentegen door de beide wanden in de vrije beweging van zijn ligchaam gehinderd was. Nauwelijks had hij dan ook in dien weg post gevat, of de kaoba kwam uit het water en bragt hem een stoot in de ribben toe. Een luide schreeuw van den olifant bewees, dat hij eene zware wond bekomen had. In plaats van nu in den hollen weg te blijven, verliet hij dien en liep tot aan de knie in het water. Na in aller haast met zijn snuit zijn ligchaam nat gemaakt te hebben, snelde hij de oever weer op en zocht den rhinoceros, die echter nergens meer te zien was.

Zoodra de olifant zag dat zijn vijand verdwenen was, keerde hij in het water terug, waar hij tot aan de knieën in stond. Zijne bewegingen waren onrustig en hevig. Met zijn snuit zoog hij water op en besproeide zich daarmee den rug en de schouders. De jagers wisten zeer goed, dat hij woedend en dat het allergevaarlijkst was, zich op dit oogenblik voor hem te vertoonen.

En toch — hoewel er het leven mede gemoeid kon zijn, men besloot hem aan te vallen. Daartoe was het noodig hem zoo nabij mogelijk te komen. Allen zouden dan gelijktijdig vuur geven en zich plat op den grond werpen, om de uitwerking van hunne schoten waar te nemen.

Zonder er verder een woord over te wisselen, kropen zij door het struikgewas naar den westelijken oever van het water. Dit struikgewas liep echter niet onafgebroken voort en zij moesten dus voorzigtig van boschje tot boschje kruipen. Na ongeveer vijf minuten bereikten zij eenig kreupelhout niet ver van het water en waren den olifant nu vrij nabij gekomen. Zij kropen op handen en voeten en zonder gedruisch tot aan den zoom van het boschje, verwijderden de bladeren eenigzins en keken er door.

Het reusachtige viervoetige dier stond nu vlak voor hen, naauwelijks twintig schreden van hen af. Zij konden duidelijk zien, dat hij door den rhinoceros getroffen was; de wond was in de zijde en de jagers zagen, dat hij nu en dan den snuit naar de plaats wendde, waar de hoorn van den kobaoba hem geraakt had; het was duidelijk, dat de wonde hem pijn deed.

Op het oogenblik, dat de jagers zich gereed maakten om te schieten, maakte de olifant eene beweging, als of hij op het punt stond het water te verlaten.

Hij had zich bijna geheel omgekeerd. Zijn kop en het voorste gedeelte van zijn ligchaam bevonden zich reeds op het land, — de drie geweren waren op hem gericht, toen men den kolossus op eenmaal zag wankelen en nedervallen.

Zoodra men merkte dat de olifant dood was, spoedden allen zich naar de plaats, waar hij lag. Ook van Dijk naderde en bleef met gekruiste armen in nadenken verzonken staan. De olifant was in dier voege gevallen, dat zijn kop buiten het water, op eene kleine zandbank lag. De oogen van den boer waren op de slagtauden van het dier gericht en — begonnen te schitteren van hoop en blijdschap.

„Het is Gods hand!” zeide hij luide. „Welk een geluk! Welk een geluk!” De aangename rigting zijner gedachten volgende, kon de goede man die niet langer voor zich houden.

Hij wees met den vinger op de beide slagtauden en zeide: „ziet gij die schoone tanden? — Voor zoo veel ik er over oordeelen kan, is iedere tand mogelijk twintig pond waard.”

„Maar aan wien wilt gij die tanden verkoopen?” vroeg zijn vriend.

Wij zijn hier ver van de naastbijzijnde nederzetting. Wie zal er ossen of paarden of schapen voor geven? Het zou immers de moer niet beloonen, twee tanden zoo ver te transporteren!"

"Twee tanden, neen," zeide de boer, "maar wel twintig — tweemaal driemaal twintig. Er zijn hier olifanten genoeg, daarvan ben ik, naar de menigte sporen te oordeelen, overtuigd. Wij zijn allen goede schutters — waarom zouden wij van deze kostbare zegeteekenen niet veel meer kunnen opzamelen? En wij zullen dit doen. In deze gedachte die daar plotseling bij mij opgekomen is, ontdek ik de hand Gods, die ons in onze ellende en nadat ik alles verloren heb, door dezen rijkdom schadeloos stellen wil. Zoodra wij een goeden voorraad ivoor bijeen hebben, vertrekt een onzer naar de hoofdnederzettingen, waar het nood aan koopers voor dergelijke waren ontbreekt. Die zullen zich dan met paarden en ossen op weg begeven, om onzen buit te ontvangen en ons daarvoor te leveren wat wij wenschen en noodig hebben. Het zal ons dan aan niets ontbreken en zoodra wij maar weér in het bezit van paarden zijn, zullen wij het spoor der geroofde kinderen volgen en, zij nog in leven zijn, zullen wij ze bevrijden, hetzij met list of met geweld!"

De mensch gelooft altijd gaarne wat hij wenscht, en allen waren dus dubbel verheugd, dat de boer, nog kort te voren zoo neêrslagtig, eens weér goeds moeds geworden was.

De boer had dus besloten olifantenjager te worden. Hij wist wel, waar, zeer goed, dat het niet zoo gemakkelijk was, zulke groote dieren te vellen en dat men in eenige weken en maanden geen groote hoeveelheden tanden kan bijeen krijgen; maar hij had zich voorgenomen, om er een jaar of langer aan te besteden en binnen dien tijd hoopte hij toch zijn doel te bereiken.

De nacht, die op deze gebeurtenis volgde, werd door allen nog vrolijk rondom het vuur doorgebracht en zoo als van zelf spreekt praatte men bijna van niets dan van olifanten. Saul maakte van deze gelegenheid gebruik, om een zijner avonturen te vertellen.

TUSSEN TWEE STOELN.

"Ik was eens," zoo begon Saul, "op de olifantenjagt en had juist een heuvel beklommen, toen ik, in het rond ziende, een troep van"